

Erik E Andersson

Född 1892. F D verkmästare vid Stockholm-Saltsjöns Järnvägs Ab.
Ordförande i Saltsjöbadens Köpings Kommunalfullmäktige 1952-55.

Efter bandupptagning vid föreningsmöte den 29.11.1971.

1903 flyttade mina föräldrar hit ut till Saltsjöbaden. Det var nämligen så att Stockholms Båtbyggeri AB hade en verksamhet vid Liljeholmen och här ute fanns det tidigare en liten verksamhet, som gick på sned som Stockholms Båtbyggeri AB då förvärvade och använde som filial och på det sättet så kom mina föräldrar och även jag hit ut. Det var ju tillräckligt att säga att vi kom från Hornstull, som inte var så väl beryktat i Stockholm. När man kom hit ut och började titta sig omkring så tyckte man att man var gruvligt ensam, men eftersom vi var många syskon, vi var sju syskon, så fick vi väl roa varann tills vi hade kommit in i det hela.

Som liten pojk så gjorde man sina strövtåg. Om jag då tittar på Baggensudden vad fanns det där? Där fanns direktör Nygrens hus på udden och så två byggnader nere utefter sjön, som Ritzarna hade, dom hette Ritz, sen så var det det lilla varvet, sen fanns det inte några fler byggnader.

Vid Sjöttäppen vid Neglingeviden fanns den där gamla byggnaden, som vi kallar för bankdirektör Jansson, men det var inte Janssons som byggde den utan det var en annan herre som byggde den från första början. Sedan köptes villan av Gadelius. Det var vad som fanns där plus de två villor som Erik Svärd och Hallmarken har nu. Går vi sedan till Tattby och Neglinge gårds område, så var det vildmark alltsammans kan man säga. Det var någon byggnad, som jag inte nu minns, men annars var samhället rena rama skogen. På Igelboda var förhållande likadant. Men när vi kom fram till om jag säger 1906, då började det komma upp lite byggningar. På Igelgodaområdet fanns det en del byggningar som var kvar efter järnvägsbyggandet s k futtar. Och det var ju en konduktör Lovén, som köpte en utav dom och byggde neremot Neglingeskolan.

Stockholms Båtbyggeri AB brann och då flyttade hela verksamheten hit ut. Det var omkring år 1907 och då blev det frågan om bostäder för folk. Då byggdes de där stora barackerna vid varvet. Nu är dom rivna. Dessa byggnader innehöll 8 enrumslägenheter och 8 enkelrum, alltså det var rätt stort. Den lilla stugan som hänger nere på berget där jag haft min barndom, den byggdes före 1903 så den var färdig när vi flyttade hit. Nåja, verksamheten den växte och jag vill minnas att när jag inträdde som medlem i Stockholms Nya Båtbyggeri AB så var vi 75 st anställda där men hur många är dom nu? Jag skulle tro en sju stycken. Filialen i Neglinge tillkom 1897, föreståndare var F Andersson. Det var Plyms varv, fast Plym var inte med från första början. Han kom på sista tiden ner till Hornstull och sedan i och med att det blev bolag förvärvade han aktiemajoriteten och blev den ledande. En mycket skicklig karl. Men han var inte ingenjör, han var byggmästare, konstruktör och självlärd. Han var en sträng herre, som fordrade mycket av sitt folk. Jag minns att min första avlöning var 5 kr i veckan. Lönerna var uppåt 18-20 öre i timman för yrkesfolk. Det var vad som utbetalades 1903, någon-

ting i den stilen. Det kan hända det var någon som gick upp till 22 öre. Dom sanitära förhållanden i den delen av samhället bestod av en trätrumma, som gick uppifrån byggnaden och direkt ner i sjön. Vatten fick dom hämta vid en pump. Tvättstuga det fick personalen bygga sig själva och dit fick dom bära vatten och ha det så gott dom kunde, men sänjan var ju god. Men han ordnade i alla fall en god sak, gamla gubben Plym som jag säger, han var intresserad av att få personalen på något sätt organiserad i en sjukkassa. Då tog han och samla ihop alla folk, det var 1905, och frågade om dom var intresserade av det så skulle han tillskjuta ett kapital. 200 kr skulle han lämna i grundfond och det bildades en sjukkassa. Den var till mångas förvåning verksam fram till 1964 och jag har varit medlem i den i alla dessa år. Det har varit mycket blygsamt, jag har inte tagit ut ett enda öre där, men det hör inte dit. 1 kr i månaden fick vederbörande betala men alla vid varvet fick ansluta sig till den och när dom slutade fick dom vara kvar, men fick punktligt inbetala annars blev man struken. Jag lyckades hålla mig kvar så jag kunde följa den där verksamheten under alla år. Jag har sjukasseboken på mig och den tänkte jag jag skulle överlämna till hembygdsföreningen.

Sedan gick åren, jag gick ett halvt år här i skolan. Det var min skolgång här ute annars har jag gått i skola på Söder i Stockholm. Nåja, när jag sedermera inte kunde trivas i den verksamheten där jag var hade det ju sina randiga orsaker. Jag kom då över till den elektriska Nilsson, som vi säger. Han skötte ursprungligen grundläggning och sådant, men gav sig på elektrisk installation när den blev aktuell, så fick jag börja där. Och där var jag några år till dess jag skulle ut och excersera beväring, men då sökte jag in till järnaktiebolaget Stockholm Saltsjön och fick också anställning. Det var den 22 oktober 1912. Och därmed ska jag be att få övergå till järnvägens verksamhet. På den tiden så var major Busch chef. Jag hade aldrig förmånen att se honom någon gång, men vi hade en mäktig herre, som hette trafikchef Larsson, som inte enbart var den robusta herren vid Saltsjöbanan utan hade väldigt stort inflytande i köpingens angelägenheter. För 1909 så lämnade Saltsjöbaden Nacka och bildade egen köping. Det var på den tiden då vi hade den s k fyrkröstningen och man fick rösta med fullmakt och inkomsten var avgörande för hur stort inflytande varje individ hade. Men det var inte nog med att man fick rösta för sig själv och sin inkomst utan bolag hade också rösträtt, vilket gjorde att om småfolket skulle försöka sig på att komma fram så fick dom slå sig ihop. Dom hade en, två, tre röster, men så kunde Larsson komma och presentera en på fyrtio. Men konstigt nog så lyckades det för småfolket att så småningom komma in i de olika institutionerna. Senare blev det ju en man - en röst. Men lönerna då, jaa, oj jag tror att de flesta tror jag narras, 52 kr i månaden. Hyrorna var ju förstås mycket små men bostäderna var ju därefter. Någon hjälp med barnen existerade inte, inte så mycket som en blyertspenna eller gummi, ett stycken papper, men fick betala allting för barnen i skolan. Arbetstiden 10-11 timmar var inte ovanlig. Vi hade såsom arbetare vid järnvägsbolaget 1 timmas permission på fritid. Det är många som frågar vad det är. Jo, det var på fredagen och den fick vi utnyttja i den mån det inte var för många som begärde

det, annars så fick vi inte lämna samhället utan att begära särskilt tillstånd. Det skulle gälla begravning eller bröllop eller sådant, annars fick man stå till förfogande natt och dag, när dom kallade en. Det ansågs rätt för trafiken måste ju hållas igång. Det var stationsinspektör vid varje station, skrivare osv. Dom hade ju stora löner. Stinsar och tågledare och sådant har blivit ersatta med en röd lykta, märk en röd lykta utefter linjen här och var som ersatt den kategorin. Det är rationalisering. När jag började vid järnvägen, då var vi 128 befattningshavare, när jag slutade vid järnvägen tror jag vi var 62. Ska vi titta på Neglinge Gård så är det väl i alla fall en pärla i samhället. Det är ju järnvägsbolagets stora förtjänst att den är upprustad och överlämnad till köpingen utan kostnad.

Jag kan tillägga här, att järnvägsdriften var ju t o m 1912-13 lokdrift. I och med övergången till elektrisk drift, så blev ju alla anordningar, som vi hade då för järnvägsdriften beträffande kol och lok, överflödiga och däribland också den gamla kolbryggan, som låg nere i Pålneviksviken. Där gick kolångarna in och lossades på sedvanligt sätt. Där var kolsjåare som bar sin säck iland och tippade den upp emot slänten. När det var slut, så kom Saltsjöbadens båtklubb till stånd och järnvägsbolaget hjälpte den verksamheten på allt sätt. Det var Viktor Matsson, som hade ett särskilt öra, när han talade med vederbörande och han var ordförande också för båtklubben. Och kolbryggan den var väldigt hög och började på att se fallfärdig ut och då funderade båtklubben på om dom inte kunde få ta hand om den där. Jodå, det fick dom. Järnvägsbolaget skar då ner stolpar i lagom höjd och så blev det båtbygga istället. Det var finurliga människor som kom underfund med att det fanns kol att fiaka upp ur sjön där. När första världskriget kom och vi blev avstängda från allt så var det en del som gjorde sig skraphåvar och skrapade på botten och plocka upp kolen och på det viset fick dom både bränsle för sig själva och till salu och tjänade sig nog en bra slant på det. Ja, det är sådana där episoder som man minns.

Vi hade en hel del mycket originella människor i Saltsjöbaden. Innan vi fick ålderdomshemmet, då hade vi ingenting utan de gamla fick ta sig till Nacka, Saltsjöbaden hyrde in dom där. Annars så var Saltsjöbadens ålderdomshem Neglinge Gård och där stod det förskräckligt illa till. Jag minns när det var bestämt att dom där stugorna skulle rustas upp och det kom besked om att bankdirektör Wallenberg skulle inspektera dom där husen och se hurdana dom var. Då ringer direktör Josef Andersson mig och frågar om jag har lust och följa med upp till Neglinge Gård. Ja, sa jag. Vi kom in i den byggnaden som blev helt ombyggd alltså den som står längst ner. Dom tog bort timmer och ersatte alltihop, alltså en helt ny byggnad men precis som han var förut. Det första man mötte så var det ett knyte på golvet, jag tänkte det där är väl bara lumpor, men rätt som det var började det röra sig, där låg en gammal gubbe, hette Mobergs Erik. Sen var det en människa som låg förvärt i reumatism i en hörna och så var det några andra mennar som också låg där och det var ju bedrövligt. Det var långt upp efter väggarna

flaskor och trasor och allt möjligt. Sedan gick vi upp i den stora byggnaden. När man kom in där höll man på att få vända för det var en fruktansvärd lukt. I köket, det s k, där stod det en säng där låg det en man. Han hade inte klätt av sig. Han hade kommit från arbetet och lagt sig i dem kläder han hade. Det såg för bedrövligt ut. På spisen stod det en del kärl, som det var en del matrester i. Ja, så var det i hela byggnaden och så tomflaskor överallt. När vi kommer utanför, så säger dir. Andersson: "Vad ska ni göra med det här?" - "Ja, jag beklagar," säger jag, "att inte de sociala myndigheterna i Saltsjöbaden har haft sin uppmärksamhet riktad på det här, men jag måste också beklaga, att inte järnvägsbolaget vet vad dom har inom sina egna väggar". - "Det var väl åt mig det där," sa han. "Jaa, vi får väl ta åt oss bägge två," sa jag. Här ska dom bort i morgon, var beskedet. "Jaså hur ska det gå till". Vi hade ju den gamla stationen nere vid Saltsjöbaden. "Vi ska gå dit ner och se om vi inte kan göra i ordning där. Vi använder ju den som bostäder åt personalen på hotellet". Vi kom dit ner, där var alla fönsterrutor sönderslagna. Ungarna hade kommit in och fått tag i bolstrar med fjäder och strött ut. Och jag har aldrig sett direktören så rasande som han var då. Och den mannen som hade ansvaret han fick en riktig salva för det hörde jag på. Men då skulle det göras i ordning och dom skulle få flytta dit ner. Det gick ett par dagar, så ringer direktören och säger att det inte gick. "Hotellet och dom där nybyggda husem där nere," sa han, "dom är i uppror, det går inte, men vi ska dra oss ner till Dalarö brygga." Ja vi åkte dit ner och där var ju ett helt rum, en avdelning, där busschaufförerna hade sitt tillhåll. "Ja dom får flytta någon annanstans." - "Ja men här kan ingen vara på vintern här finns ingen värmeledning". "Jag drar in värmeledning." Järnvägsbolaget drog in värmeledning och rustade upp och gjorde i ordning alltihop och t o m möblerade. Men jag fick stränga order: "Inte en man kommer hit ner utan att kläs av naken och badas och kläs upp, så får han flytta dit ner. Ja sen får köpingen ta hand om och sköta om vederbörande här nere och se till att det är städlat och fint," och det hade han fullt rätt och begära. Då hade vi börjat bygga Älderdomsheimet. Älderdomsheimet var ju inte så attraktivt på den tiden på alla håll. Men det gläder mig nu idag, att dom som var de nära nog allra största motståndarna till att den där verksamheten skulle komma igång och ge hjälp åt människor, många av dom har passerat över den.

Jag sitter och tänker på en historia. Det är verklighet, i den mån jag har fått den mig refererad riktig. Vi har talat om bankdirektör Thiel. Han var ju en mycket märklig människa i alla avseende. Vi hade en tid på världen en herre, som gick och tassa bort i förmögna människors sängkammare och plocka med sig både det ens och det andra. Och då tänkte han i Thiels villa där var det naturligtvis ett lämpligt byte. Dom kallade den där brottslingen för tyske Karl. Då var bankdirektören med fru på teater och när dom kom hem såg allting lugnt och fridfullt ut. I sängkammaren hade bankdirektören en spegel, som gick mellan golv och tak. Och dom började ju på och klä utav sig, men så råka han till och titta i spegeln och fick se ett par fötter under sängen. Men han höll masken. Han klädde utav sig och satte på sig nattdräkten och fru fick klä av sig och gå och lägga sig. Och så försvann han ut genom en dörr och så ringde han till polisen och sa: "Kom och hämta honom, han ligger under sängen hos mig." Två poliskonstaplar rusade in och drog fram den där krumeluren och höll på att skrämma livet ur fru.

Ja, jag har en rätt så god historia från Saltsjöbanan också. Konduktörerna på tåget kontrollerade biljetterna så det inte var någon som slank igenom på något sätt. Nu var det en del människor här från Saltsjöbaden som tyckte att dom åkt i så många år, så att konduktörerna skulle känt igen dom. Det var dom som började ta av sig den ena handsken vid Neglinge, den andra åkte av vid Igelboda och konduktören fick stå och vänta och han fick ta andra biljetter och så där. Och sedan så fort konduktören var ute åkte handskarna på i en väldig fart och så började den där historien igen. Så det var inte undra på om någon kunde slinka förbi. Men när dom hade fått den där stränga ordern att kolla alla biljetter, så kom bankdirektör Wallenberg och åkte på järnvägen och det kom en konduktör och sa: "Biljetten". Wallenberg blev alldeles komplex förstas. "Ja det blir att betala dubbel avgift, det är straff, dubbel avgift." Konduktören tog dubbel avgift av honom också. Och sen tänkte han, när han kom till station och fick höra att det var bankdirektören, att nu får jag väl sparken. Nej då, bankdirektören sa, att är det sån personal vi har, som håller reda, så hade han ingenting att klaga på. Och det talade bankdirektören själv om på ett föreningsmöte. Det tycker jag är en historia om någon.